

Posudek vedoucího bakalářské práce

Libor Neuman: Výklad podobenství o nepoctivém správci

Předloženo na UK ETF katedře Nového zákona v lednu r. 2025

1. K formě

Předložená bakalářská práce se zabývá problémy výkladu oddílu Lk 16,1–13, jehož hlavní část je tradičně známa jako „Podobenství o nepoctivém správci“. Je na svou kategorii poměrně rozsáhlá, celkem zabírá 78 stran, z toho 57 stran vlastního textu, také soupis použité literatury, převážně anglojazyčné, je úctyhodný. Mezi využitými nástroji jsou uvedeny také dva založené na umělé inteligenci, na konci úvodní kapitoly (str. 14) je vysvětleno, že překladač DeepL byl použit pro překlad citátů z angličtiny, nástroj Scholar GPT byl pak použit pro formátování bibliografie. Jsem proto poněkud v rozpacích, zda poněkud nešikovný způsob citování edic Bible s vydavateli na místě autorů přičíst nedoučenému stroji nebo studentovi. Podobně díla starověkých autorů by měla být – v textu práce i v bibliografii – citována nejprve svými ustálenými názvy, a teprve potom podle edic, resp. překladů (tak např. na str. 65: citát z Theophila, resp. Jeronýma by bylo třeba dohledat a uvést v doslovném znění, ne jen prostřednictvím Bovonova referátu). V pozn. 211 (str. 59): je text EvTom citován v řečtině, ale bez uvedení zdroje tohoto zpětného překladu z koptštiny: logion 47 se v řečtině nedochovalo, podle všeho jde o převod publikovaný v Synopsis quattuor evangeliorum (autory jsou Judith Hartenstein a Uwe-Karsten Plisch), ta však není uvedena v bibliografii.

Formální úprava práce je dobrá, jen výjimečně se, zjevně v důsledku přehlédnutí, objeví např. chyba ve formátování odstavců (tak poslední na str. 78 zarovnan na praporek, podobně str. 32, poslední na str. 72 bez odsazení 1. řádku) nebo malé písmeno na začátku věty (např. na str. 52 nahoře). Také jazyk je převážně dobrý, zakolísá jen občas (např. na str. 54: „Ovšem Kristus je však vposled [sic!] ten...“; „latifundie“ je v češtině femininum, nikoli neutrum, jako na str. 32). O zvoleném oddíle autor mluví jako o „textu“ (str. 15 a dále), což je jistě možné, srozumitelnosti by však prospělo označovat tento specifický text specifitějším způsobem (např. právě „oddíl“ či „pasáž“). V seznamu zkratk na str. 12 chybí u položky „pramen Ježíšových logií“ v levém sloupci zkratka Q.

Práce je přehledně členěna na kapitoly a v případě potřeby podkapitoly, mezi nečíslovanými Úvodem a Závěrem, je 5 kapitol číslovaných, rozvržených podle základních kroků výkladu:

1. vymezení oddílu, 2. překlad, 3. analýza struktury, 4. souvislý výklad po verších, 5. výběrový pohled na dějiny výkladu.

2. K obsahu a metodě

Zvolený biblický oddíl odedávna přitahuje pozornost svým kontroverzním obsahem. Ježíš v něm dává za příklad postavu, jež ve vyprávěném příběhu jedná zjevně nemorálně, a je dokonce takto výslovně označena – *ὁ οἰκονόμος τῆς ἀδικίας* (Lk 16,8), což se obvykle do češtiny překládá jako „nepoctivý“ (přesněji snad „ničemný“) správce. Odtud také plyne hlavní otázka pro výklad tohoto oddílu: v jakém ohledu má tento ničema být příkladem? S tím úzce souvisí problém vymezení oddílu, neboť v Lukášově textu za samotným podobenstvím následuje řada dalších výroků, jimiž bez zřejmého přerušení Ježíšova řeč pokračuje.

Problému *vymezení oddílu* se proto autor věnuje nejprve, v *první kapitole*. Tuto kapitolu nadepisuje příznačně otázkou „Kde oddíl končí?“ neboť začátek oddílu je v Lukášově textu vymezen celkem jasně. Postupuje přitom však zbytečně složitě nejprve předloží vlastní pozorování aspektů oddílu, které jsou pro otázku jeho vymezení relevantní, a pak po jednom představuje názory komentátorů. Bylo by bývalo účelnější, kdyby autor svá pozorování hned zapojil do diskuse s jinými vykladači. V některých případech (třeba v referátu o J. Fitzmyerovi na str. 19, ohledně v. 8a) navíc není úplně jasné, co vlastně příslušný komentátor tvrdí. V krátkém shrnutí na konci kapitoly se autor připojuje ke zřetelné shodě představených výkladů: výrok ve v. 8a je součástí vyprávěného podobenství, vypravěč (Ježíš) v něm tedy mluví o „pánovi“, který je jednou z postav příběhu (a je v něm takto dvakrát, ve vv. 3 a 5, označen), další výroky až do v. 13 pak do souvislosti s podobenstvím zapojil evangelistův kompoziční záměr. Zde by bývalo bylo na místě připomenout, že v. 9 přece jen k podobenství patří pevněji než verše následující, neboť je zřejmě formulován obdobně k v. 4 – tato skutečnost vyplyne ze strukturální analýzy, již se věnuje kap. 3, ale už z ní nebudou vyvozeny důsledky pro otázku vymezení a kompozice oddílu...

Ve *druhé kapitole* autor předkládá vlastní *překlad* oddílu, několik drobných poznámek k němu jsem zanesl do textu práce.

Třetí kapitola je věnována *strukturu* oddílu, jejím jádrem je grafický rozpis řeckého textu do kolónů a naznačení jeho rozčlenění a vzájemných vztahů v oddíle.

Hlavní část práce tvoří *kapitola čtvrtá*, v níž je oddíl postupně *vykládán* po krátkých celcích, do nichž byl na základě analýzy struktury rozčleněn v předchozí kapitole. Zde autor pečlivě sleduje názory řady moderních vykladačů a s jejich pomocí hledá odpovědi na otázky, které z textu vyplývají, především na tu hlavní, již formuloval už v úvodu (str. 13/14): „Jak je možné, že správce, který svého pána připravil o značný majetek, byl pochválen?“ Je mu však zřejmé, že cesta k osvětlení tohoto problému vede přes pozorný výklad řady detailů v textu – a jim se také věnuje.

Někdy do nich až malinko zabředá, jako třeba v případě měř, v nichž jsou v podobenství udávána množství oleje a obilí ve vv. 5–7 (baty a kory). Této věci autor věnuje samostatný exkurs (str. 40–41), který však uzavírá konstatováním, že v ní nic spolehlivého nelze zjistit. Zde by se nabízelo tento technicistní problém dobového prostředí příběhu ještě výrazněji propojit s otázkou, která z text zjevně vyvstává – a kterou ovšem autor výslovně zaznamenává, totiž proč správce dlužníkům odepisuje odlišné části jejich dluhu (jednomu 50 %, druhému 20 %), a pokusit se případně prověřit zajímavou tezi J. Jeremiase, že uvedená různá množství různých komodit zhruba odpovídají stejné finanční hodnotě. Samotný fakt, že jde o míry židovské, je sotva dostatečnou oporou pro rozhodnutí o Ježíšově autorství podobenství, jak to činí D. L. Bock citovaný na str. 39.

Problému v. 38a, tedy otázky, kdo a proč správce chválí, se autor věnuje celkem podrobně na str. 41–46. Z komentářů shledává čtyři různá řešení, která inteligentně zkoumá. Přiklání se ke čtení, které se nesnaží tlumit „podivnosti“ textu: „pán“, který správce chválí, je jeho pán z podobenství, chválí jej za „prozíravost“, nehodnotí tedy morálnost jeho jednání, nicméně i tak je zvláštní, že mu najednou nevdá, že sám byl tímto jednáním dále majetkově poškozen. Tento výklad považuji za správný, případně bych se v této souvislosti znovu zamyslel nad otázkou, proč je v úvodu podobenství problematický výkon funkce správce popsán jako „rozhazování“ pánova majetku (v. 1: *ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ*). Autor si tohoto motivu všímá a správně si také všímá jeho výskytu jinde u Lukáše, zejména v podobenství o marnotratném synu (Lk 15,13), které vykládanému oddílu bezprostředně předchází. „Rozhazování“ je tedy zřejmě pro

Lukáše reprezentativním obrazem špatného hospodaření, nejspíš v prostém protikladu k akumulaci majetku (sr. však Lk 12,13–21!). Je ovšem nápadně podivné, že to, co správce – zjevně s majetkem jeho pána – provádí podle vv. 3–7 a za co je následně pánem pochválen, lze nejvýstižněji také popsat jako „rozhazování“, takže to vypadá, že je pochválen za jednání, které se přinejmenším velmi podobá tomu, kvůli němuž mu byl prve oznámen vyhazov. V čem je tedy rozdíl? Jde snad o to, že jsou různé druhy, protože různé cíle „rozhazování“ pánova majetku? Je tento paušalizující náhled (v rámci podobenství se s majetkem „pána“ nenakládá jinak, než že je „rozhazován“) nějak příbuzný také paušalizujícímu pojetí „mamonu“, jemuž v perspektivě podobenství a k němu připojených výroků zřejmě napořád přísluší epitheton constans „ničemný“ (τῆς ἀδικίας, resp. ἀδικός)?

Ve výkladu posledního logia (v. 13, na str. 59nn) sice autor správně zaznamenává, že jde o vyjádření exklusivního nároku charakteristického pro židovský (starozákonní) vztah k Hospodinu, ale nevěnuje dostatečnou pozornost tomu, že toto vyjádření se liší od „klasické“ podoby tohoto nároku, jak ji vyjadřuje první příkázání Desatera. To, že *nelze* sloužit dvěma pánům, je jiný druh argumentu než v Desateru, kde se prostě zakazuje sloužit jiným bohům. Pozornost by také zasloužila odlišnost perspektivy v. 13 oproti výrokům předchozím: z „teď a potom“ se důraz přesunuje na „nelze zároveň“.

Zkoumání *dějin výkladu* původně mělo být hlavním specifickým zřetelem této práce. Je škoda, že se tento původní záměr nepodařilo uskutečnit – zejména kvůli značné vyčerpání autora službou kazatele, s níž své studium musí kloubit. *Kapitola pátá*, jež je tomuto aspektu věnována, tak zůstala spíše torzem. Podává výběrový, pouze referující přehled přístupů pěti „klasických“ interpretů, počínaje Klementem Římským a konče Janem Kalvínem. Biografické údaje, značně kusé a většinou převzaté z edic, považuji za zbytečné, vzhledem k tomu, že všichni zvolení vykladači patří k obecně známým osobnostem církevních dějin. Na soustavnější pojednání, jež by mj. vzalo v potaz různost textových žánrů, v nichž se jejich autoři k oddílu vztahují, a pokusilo se nalezené výklady dovést k obecnější úvaze o problému výkladu biblických textů, zejména např. vlivu apriorních předpokladů vykladače, už nezbyl čas.

3. Hodnocení

Autor v hodnocené práci předložil solidní výklad obtížného novozákonního textu. Ukázal, že si umí dobře poradit s exegetickými nástroji a pracovat s odbornou cizojazyčnou literaturou – to někdy až na úkor ohledu na literaturu českou (např. na komentář P. Marečka). Svůj výklad podává srozumitelně a přehledně, občas zbytečně mnohomluvně (např. na str. 55n).

Práce podle mého soudu svou kvalitou překračuje požadovanou standard, avšak přece jen nedosahuje úplné excelence, takže ji *doporučuji k obhajobě* a navrhuji hodnocení *velmi dobře (B)*.

Jako *podnět k rozhovoru při obhajobě* navrhuji vrátit se k některým výkladům, zachyceným v kap. 5 a otázce předpokladů („předporozumění“), které jejich autory určovaly, konkrétně např.: co vedlo Cyrila Alexandrijského (str. 68) k propojení našeho oddílu s motivem „pokladů v nebi“?

V Nymburce, 28. ledna 2025